

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון שעז, פרשת צו – שבת הגדול, תש"פ

יעוץ לכל סכסוכי ממון, ואישות. ועריכת חוזים על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

זו, קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים". מוכח שאפילו בלא כתיבה בשטר אינו יכול לבטל המקח.

ותירץ הש"ס וז"ל "לא קשיא, הא דקא עייל ונפיק אזווי, הא דלא קא עייל ונפיק אזווי, דאמר רבא, האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזווי לא קני, לא קא עייל ונפיק אזווי קני כו'. ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה, ופש ליה חד זוזא וקא עייל ונפיק אזווא, יתיב רב אשי וקא מעיין בה, כי האי גוונא מאי קני או לא קני, אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרונאי משמיה דרבא, זוזא כוזוי דמי ולא קני. אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי, והא אמרינן משמיה דרבא קני, אמר ליה תתרגם שמעתין במוכר שדהו מפני רעתה" ע"כ.

ופירש רש"י וז"ל "מלמדין אותן - לכל הלוקח ואין לו מעות כולן אלא מקצתן, לעשות ביניהם תחלה דבר קיום, שלא יוכלו לחזור: והרי אני נושה בו - דכיון שעשאם עליו מלוה, הוה כאילו נטלם והלוום, וקרקע נקנית בכסף: קנה - הקרקע כולו: ומחזיר לו את השאר - אפילו לאחר כמה שנים: הא דעייל ונפיק אזווי - האי דקתני דאי לא זקפו עליו במלוה חוזר - בדעייל מוכר ונפיק ומחזר אחר הלוקח ליתן לו מעותיו, גלי דעתיה דזווי אנסוהו למכור, וכיון דלא יהיב ליה זווי בשעת דחקו - אדעתא דהכי לא זבין ליה: דזבין ליה חמרא - חמור: ופש - גבי לוקח חד זוזא: וקא עייל ונפיק - מוכר אההוא זוזא: כי האי גוונא - משום חד זוזא, מי אמרינן דמצי למיהדר: מפני רעתה - דאנן סהדי דבלאו אונסא דזווי נמי הוה מזבין לה, והאי דעייל ונפיק אזווי - ממחר הוא לגבות, שלא יחזור לוקח". עכ"ל רש"י.

הנה מבואר, שאם מוכר קרקע או מטלטלין [מהא דחמרא], והמוכר עייל ונפיק אזווי, בטל המקח, אלא אם כן זקפו עליו במלוה, וכן אם מוכר שדהו מפני רעתה, בודאי גמר בלבו למכור ואינו חוזר אחר הדמים אלא שלא יחזור בו הלוקח, וכן פסק המחבר בחושן משפט (קצ, י-יא).

העולה מזה: מבואר בגמרא, שאם מוכר קרקע או מטלטלין, והמוכר נכנס ותובע כל הזמן את הכסף, בטל המקח, דזה הוכחה שמכר רק מפני המעות, וכיון שלא קיבל את כל המעות בטל מקח, אלא אם כן זקף את המעות במלוה, דזה הוכחה שגמר את המקח ותובע רק מעות, או שמכר שדה מפני רעתה.

בדין מתי אי תשלום הוי ביטול מקח

ובו יבואר: א. דין עייל ונפיק אזווי, דמבטל מקח. ב. שיטת רבינו חננאל והראב"ד בגדר עייל ונפיק אזווי, דמבטל מקח. ג. שיטת הרא"ש בדין הנ"ל. ד. מוכר תכשיטים שלא שילם עבור תכשיטין, והצורף עייל ונפיק אזווי, ומכרן המוכר לאחד, וקידש אשה, האם יש ספק קידושין. ה. לא שילם כלל, האם בטל מקח בלא עייל ונפיק אזווי. ו. דין זקפן עליו במלוה. ז. המקדש בגזל לאחר יאוש ושינוי רשות.

הנידון

בעל חנות תכשיטים היה חייב הרבה כסף לצורף על הטבעות שקנה. הצורף תבע וחזר ותבע את כספו, כלשון חז"ל "עייל ונפיק אזווי", ולמרות זאת לא שילם לו. מכיון שהרבה חתנים קנו אצלו טבעות נישואין, נפשנו בשאלתנו, למי שייכים הטבעות, והאם חלו הקידושין, שהרי קידש בטבעת גזולה.

תשובה

הקידושין כהלכה, מכמה טעמים: א. כיון שכשמכר לו את הטבעות, היה על מנת שישלם לאחר זמן, לכן אין ביטול מקח אם לא שילם. ב. הוצאת חשבונית היא זקפן עליו במלוה. ג. הצורף התיאש מהטבעות, והמקדש בגזל לאחר יאוש ושינוי רשות - מקודשת.

ביאור התשובה

דין עייל ונפיק אזווי

בבבא מציעא (עז, ב) תניא: "כל החוזר בו ידו על התחונה", ותניא "אמר רבן שמעון בן גמליאל אומר מלמדין אותן שלא יחזרו, כיצד, כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז, והריני נושה בו שמונה מאות זוז, קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים" ע"כ. מבואר, שכדי שלא יתבטל המקח מחמת אי תשלום, תיקן רבן שמעון בן גמליאל שיפרש המוכר בשטר, ששאר דמי המכר שלא ישלם הם רק חוב, ואין המקח תלוי בהם. ומקשה הש"ס, דמשמע דוקא אם כותב אינו יכול לחזור בו, אבל אם אינו כותב לו יכול לחזור בו, והא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר "אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם חמש מאות

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מה הוא גדר עייל ונפיק אזווי

הנה דבר ברור, שאם מכר אדם דבר לחבירו, והיה גמר דעת של מכירה, אלא שהלה לא משלם, לא אמרינן שמתברר למפרע שאם היה יודע שלא ישלם לו לא היה מוכר, כין שלא עשה תנאי מפורש לא בטל מקח אלא באומדנא דמוכח, כמו שמבואר בהרבה מקומות, אלא שאם עייל ונפיק אזווי, הוא אומדנא דמוכח שלא היה למוכר גמר דעת למכור את החפץ אלא בקבלת הדמים, לפיכך בעייל ונפיק אזווי יש אומדנא דמוכח, אבל בלא עייל ונפיק אזווי אין אומדנא דמוכח.

ולא מבואר בש"ס מה הוא גדר עייל ונפיק אזווי כדי שיבטל המקח. וכתב הרא"ש (פסקים, בבא מציעא פרק ו סימן ז) וז"ל "רבינו חננאל פירש, הא דעייל ונפיק אזווי לא קני, היינו דגלי אדעתיה מוכר דלא מזבין אלא משום דצריך לדמי השתא בדוחקא. אבל אי מזבין לאישתלומי למחר וליומא אחרת בלא נחיצותא, מעידנא דאחזיק קנה, וזווי מקבל להו לבתר הכי, דנעשה עליו כמלוה, ואפילו עייל ונפיק אזווי. והראב"ד ז"ל כתב אפילו קבע לו זמן הפרעון, וכשהגיע זמן דחקו לפרוע מעותיו, וזה דחהו, גם זה נקרא עייל ונפיק אזווי. ודייק לה מדקאמר רשב"ג מלמדין אותו שיוקף עליו השאר במלוה, אלא אפילו שהרחיב לו זמן, אם לא זקפן במלוה מיקרי עייל ונפיק אזווי כו" עכ"ל.

הנה לפי רבינו חננאל גדר עייל ונפיק אזווי הוא רק אם מוכר על מנת לקבל את הכסף מיידית, אז יש גילוי דעת שאין גמר דעת למכור אלא בקבלת המעות, אבל אם מוכר כדי לקבל את המעות לאחר זמן, אפילו אם לאחר שיגיע הזמן עייל ונפיק אזווי, לא הוי ביטול מקח.

אבל לפי הראב"ד, אפילו אם קובע לו זמן לפרעון, ולא פרע, ועייל ונפיק אזווי כשמגיע הזמן, הוי ביטול מקח, ומביא ראיה גדולה מדברי רבן שמעון בן גמליאל דאמר שמלמדין אותו לזקוף במלוה כדי שלא יהיה ביטול מקח, והנה כשזוקף במלוה הוא נותן לו זמן מאוחר לפרוע, ואף על פי כן רק אם זקפו במלוה לא הוי ביטול מקח, שמע מינא שאפילו אם נותן זמן לפרוע דמי המקח ועייל ונפיק אזווי בזמנו הוי ביטול מקח, והוא תמיה גדולה על רבינו חננאל.

ובאמת הרשב"א (בבא מציעא, שם) דוחה את ראיית הראב"ד וז"ל "ותקנת רבן גמליאל הוא הדין במאריך לו זמן וממתין לו, דאורחא דמילתא נקט, דרוב הממתינים כותבין שטר כדי להתחייב לו בשטר לשעבוד נכסים, ושיגבה מן הלקוחות" עכ"ל. הנה מתרץ הרשב"א, דבאמת זו כוונת רבן גמליאל, שיפרע לאחר זמן, אלא שבדרך כלל מי שפורע לאחר זמן תובע שיהיה הדבר כתוב בשטר שיגבה מלקוחות. ויש להוסיף עוד טעם בדבר, דכדי שלא יטעו בין תביעה לתשלום מיד

או לאחר זמן, ויכול לבוא לידי מכשול, ולא כולי עלמא דינא גמיר, לפיכך אמרו שמלמדים אותו שיעשה שטר, ובוה יצא ידי כל ספק.

והרשב"א גם מוסיף תמיה על שיטת הראב"ד וז"ל שם: "ופירוש עייל ונפיק אזווי פירש הראב"ד, אפילו קבע לו זמן [הפרעון וכשהגיע זמן דחקו לפרוע מעותיו וזה דחהו, גם זה נקרא עייל ונפיק אזווי], וכתב, לפי פי' זה לא עייל ונפיק אזווי לא משכחת לה אלא באומר לו לכשיהיו לך מעות תפרעני לאט לך. וזה דבר של תימה, שא"כ רוב הקניות אפשר להתבטל, ואם יתחרט מוכר ורוצה לחזור בו יעשה עצמו לאחר זמן בדחוק למעות, ואפילו לאחר כמה, אלא נראה שהוא דוחק מיד כו". ור"ח [כתב עייל ונפיק אזווי דלא קנה בדגלי דעתיה דלא מזבין לאשתלומי דמי למחר וליומא אחרת בלא נחיצותא אלא בנחיצותא] וזה נכון" עכ"ל.

הנה תמה על הראב"ד, דלדבריו כל מקח הרגיל, אם לא ישלם הלוקח כשיגיע זמן הפרעון ויתחרט המוכר ויעשה את עצמו שדחוק ויבטל את המקח, אלא שמע מינא, דדוקא אם תובע לקבל תמורה מיידית ודוחקו, רק בזה הוי עייל ונפיק אזווי.

העולה מזה: שיטת הראב"ד שעיל ונפיק אזווי היא, בכל אופן שכשמגיע זמן הפרעון של תשלום המקח, והמוכר דוחק, הוי עייל ונפיק אזווי, וכדי שהמקח יתקיים, הוא רק אם זוקף במלוה את תשלום המעות. ושיטת רבינו חננאל, שעיל ונפיק אזווי הוא רק כאשר תובע המוכר תשלום מזומן מיידית, ודוחק כל הזמן. ופסק הרשב"א כרבינו חננאל.

שיטת הרא"ש

ולאחר שמביא הרא"ש שם את דברי רבינו חננאל והראב"ד, מסיק הרא"ש וכתב, וז"ל "ואני אומר, הכל לפי ראות הדיינין, כי לפעמים אדם דחוק למעות, ומוכר קודם הגעת זמן הפרעון שלא יראהו דחוק למעות, ויזדלזלו נכסיו, ואין רוצה לקבל דמי המכירה עד שיצטרך לפרוע חובו, פן יוציאם, וכשיגיע הזמן אין עייל ונפיק אזווי יותר מזה. הלכך בכל עת שיראו הדיינין שהוא דחוק למעות ועייל ונפיק אזווי המקח בטל. כי הא דאמר רבא האי מאן דזבין ליה מידי לחבריה וקעייל ונפיק אזווי לא קני. לא עייל ונפיק אזווי קני" עכ"ל.

הנה מבאר הרא"ש, שאין הדבר תלוי אם תובע תשלום מזומן מיידית או לאחר הזמן, אלא הכל תלוי לפי ראות עיני הדיין, שלפעמים דוקא מי שדחוק למעות ומוכר רק בשביל המעות, רוצה שלא יפרע לו מזומן כדי שלא יבזבז את הכסף, וכן יתכן להפך שרוצה מזומן מיידית, לכן הכל תלוי בראות עיני הדיין. ולפי שיטת הרא"ש מיושב בדרך נפלאה כל התמיהות, הן מה שהקשה הראב"ד על שיטת רבינו

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בטל המקח אם עייל ונפיק אזוזי, ואם נראה שמכר בגמירות דעת, ועכשיו עייל ונפיק אזוזי, לא בטל מקח.

חידוש נתיבות המשפט

ומכל מקום בנתיבות המשפט מחדש (קצ, ז ביאורים) שזה שצריך שיהיה עייל ונפיק אזוזי כדי לבטל את המקח, הני מילי כשרוצה הלוקח לשלם עכשיו, בזה אנו דנין אם בטל המקח, כיון שהיה לפני כן עייל ונפיק אזוזי, אבל אם אין ללוקח לשלם עכשיו, בודאי בטל המקח אפילו לא עייל ונפיק אזוזי, כיון שללא ספק, כל מוכר, מוכר רק כדי לקבל דמים, ואם אינו מקבל דמים בטל המקח, דעל דעת כן לא מכר, ומביא ראיה מהרי"ף בתשובה ומדברי החלקת מחוקק והבית שמואל באבן העזר סימן קכ.

וז"ל הנתיבות: "חזר בו המוכר. נראה, דהא דיכול הלוקח לכופו להמוכר בקיום מקצת המקח כנגד הדמים שנתן, היינו דוקא כשהלוקח טוען שרוצה ליתן המעות עדיין, רק שהמוכר רוצה לבטל מטעם דעייל ונפיק אזוזי ודחה אותו, אבל אם הלוקח טוען שעדיין אין לו מעות, ורוצה ליתן מעות כשיזדמן לו, יכול המוכר לבטל המקח לגמרי, כי לא מכר לו רק אדעתא ליתן דמים. וכן כתב השיטה מקובצת בהדיא ריש פרק האומנין [ב"מ ע"ז ע"ב] בד"ה וז"ל הרי"ף בתשובה וכו' וז"ל, אמנם אם שום אחד מהם אינו רוצה לחזור בו, והמוכר קיבל מקצת מעות והוא דוחק לקבל השאר, והקונה אומר אני רוצה שימתין לי בשאר המעות עד שיזדמן לי, לא נגמר המקח לקונה לא בכולה ולא במקצתה וכו'. ועוד נראה, דבזה לא בעינן שיהיה עייל ונפיק אזוזי ביומו, רק כיון שתובע מעות, והלוקח טוען שאין לו, יכול המוכר לבטל המקח. וכן מוכח באבן העזר סימן קכ בחלקת מחוקק ס"ק ה' ובית שמואל ס"ק ג', דאם לא פרע לו, הוי הגט גזל בידו, אלמא, דכשלא נתן מעות לא אמרינן דהוי המעות כחוב עליו, רק שהמקח בטל לגמרי כשאינו נותן מעות והמקח כגזל בידו, וכן כתב ג"כ בעל מחנה אפרים [הלכות קנין מעות סי' י"ב] עכ"ל.

ובפתחי חושן מביאו להלכה (קניינים, פרק ג, סעיף לא). אבל מכל מקום בהערה סה מביא שבמשפטי שלום חולק עליו, וכתב דזה דוקא אם עשה תנאי לשלם מזומן ולא ישלם, אבל אם לכתחלה עשה תנאי לשלם בהקפה כבר חל המקח. ולפי זה גם דברי הרי"ף בתשובה איירי באופן זה.

עוד כתב שם בפתחי חושן (הערה סה) "ונראה דמ"מ אם זקף בפירוש במלוה, אף על פי שהגיע הזמן ולא פרע, מסתבר שאינו יכול לבטל המקח" עכ"ל.

חננאל מדברי רבן גמליאל, דלפי הרא"ש פשיטא דרק בדרך של כתיבה יוצא כל ספק, שהרי יתכן לפי ראות עיני הדיין שהוי עייל ונפיק אזוזי אפילו כשמבקש תמורה לאחר זמן, לכן תיקן רבן שמעון בן גמליאל, והן מה שהקשה הרשב"א על שיטת הראב"ד, מהא דאם כן כל מקח אפשר לבטל, דבאמת הכל תלוי בראיית עיני הדיין.

מכל מקום עולה דבר ברור מכל השיטות, שהכל מודים שצריך אומדנא מוכחת שכונת המוכר הייתה שלא יגמר המקח אלא אם יקבל את כל הכסף, ומכרו רק בשביל הכסף, אלא שנחלקו מה הוא האומדנא.

העולה מזה: שיטת הרא"ש, דהכל תלוי לפי ראות עיני הדיין, שיקבע, האם המקח היה אך ורק על מנת לקבל את הכסף, ולא היה גמר מקח מצד המוכר עד שיקבל תמורה, או לאו דוקא, ואין זה תלוי מתי תבע המוכר לקבל את כספו.

ולענין הלכה

ולענין הלכה, הבית יוסף כתב ששיטת הרא"ש היא המחזורת, וגם דברי רבינו חננאל אפשר לפרש כן, שהרי כתב "אבל אי מזבין לאישתלומי למחר וליומא אחרא בלא נחיצותא מעידנא דאחזיק קנה", והלשון "בלא נחיצותא", משמע, שרק אם נותן המוכר ללוקח זמן מאוחר לשלם בלא דוחק, אז לא הוי עייל ונפיק, אבל אם נותן לו זמן מאוחר, אבל דוחקו בזה, כי הוא זקוק למעות, ומכרו בגלל המעות, גם לפי רבינו חננאל הוי עייל ונפיק אזוזי, לפיכך הכריע הבית יוסף כדברי הרא"ש כי הוא שיטת המחזורת, ויתכן שגם רבינו חננאל סובר כן.

והרב המגיד (מכירה ח, א) לא הביא כלל את שיטת הראב"ד, אלא את דברי רבינו חננאל והרשב"א שפסק כרבינו חננאל. וכן הרשב"א פסק כרבינו חננאל.

והמחבר הביא להלכה את שיטת הרא"ש בחושן משפט (קצ, טו) וז"ל "הא דאמרינן דכי עייל ונפיק אזוזי לא קנה, היינו בדידעין דלא מזבין אלא משום דצריך לדמי; ואפילו אם קבע זמן לפרעון, וכשהגיע הזמן דחקו לפרוע לו מעותיו וזה דוחהו, והדיין רואה שהוא דחוק למעות ועייל ונפיק אזוזי, לא קנה" עכ"ל. ורבותינו עמודי העולם, הסמ"ע והש"ך הגר"א נתיבות המשפט כולם סתמו להלכה כדברי המחבר, והוא הלכה פסוקה וברורה לגמרי, ונראה דאפילו קים לי אינו יכול לומר.

העולה מזה: הלכה למעשה פסקינן כשיטת הרא"ש, שהכל הוא לפי ראות עיני הדיין, שאם נראה לדיין שמכר רק כדי לקבל כסף

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

לפיכך נראה שאין חשש קידושין בטבעות שקנו ממוכר זה שלא שילם לצורך דמי הטבעות.

העולה מזה: הקידושין קידושין, כיון שלפי רבינו חננאל לא היו עייל ונפיק אזוזי להבטל המקח, ואף לפי הרא"ש נראה, שלפי ראות עיני הדיין לא היו עייל ונפיק אזוזי. ואע"פ שלפי הנהגות א"ת לא שילם, אפילו בלא עייל ונפיק אזוזי בטל המקח, מכל מקום הרבה חולקים עליו, ועוד שהצורך הוציא חשבונות, והרי זה זקפן עליו במלוה דלא בטל מקח. ועוד, שהצורך בודאי התיאש מהטבעות, כיון שנמכרו לאחרים, והמקדש בגזל לאחר יאוש ושינוי רשות מקודשת.

דינים העולים:

א. מבואר בגמרא, שאם מוכר קרקע או מטלטלין, והמוכר נכנס ותובע כל הזמן את הכסף, בטל המקח, דזה הוכחה שמכר רק מפני המעות, וכיון שלא קיבל את כל המעות בטל מקח, אלא אם כן זקף את המעות במלוה, דזה הוכחה שגמר את המקח ותובע רק מעות, או שמכר שדה מפני רעתה.

ב. שיטת הראב"ד שעילל ונפיק אזוזי היא, בכל אופן שכשמגיע זמן הפרעון של תשלום המקח, והמוכר דוחק, הוא עייל ונפיק אזוזי, וכדי שהמקח יתקיים, הוא רק אם זקף במלוה את תשלום המעות. ושיטת רבינו חננאל, שעילל ונפיק אזוזי הוא רק כאשר תובע המוכר תשלום מזומן מיידית, ודוחק כל הזמן. ופסק הרשב"א כרבינו חננאל.

ג. שיטת הרא"ש, דהכל תלוי לפי ראות עיני הדיין, שיקבע, האם המקח היה אך ורק על מנת לקבל את הכסף, ולא היה גמר מקח מצד המוכר עד שיקבל תמורה, או לאו דוקא, ואין זה תלוי מתי תבע המוכר לקבל את כספו.

ד. הלכה למעשה פסקינן כשיטת הרא"ש, שהכל הוא לפי ראות עיני הדיין, שאם נראה לדיין שמכר רק כדי לקבל כסף בטל המקח אם עייל ונפיק אזוזי, ואם נראה שמכר בגמירות דעת, ועכשיו עייל ונפיק אזוזי, לא בטל מקח.

ואומר את אשר בלבי, דבאמת דברי הנהגות נפלאו ממני, לדבריו, בטל לגמרי כל עניין עייל ונפיק אזוזי, דכשתובע מעות ואין ללוקח לשלם עכשיו בטל המקח, והוא תמוה מאוד, דדבר כל כך עיקרי ויסודי בדין זה ישתקו ממנו כל הנושאי כלים, וגם בסברא הוא תמוה מאוד, דכבר נתבאר בדברי הראשונים שכדי לבטל מקח צריך אומדנא דמוכח דכונת המוכר היתה רק בשביל דמים, ועל זה אמרו בש"ס שעילל ונפיק אזוזי הוא אומדנא דמוכח וכמבואר לעיל. ואיני ראוי לפקפק בדברי רבינו הגדול הנהגות, אבל תורה היא וללמוד אני צריך. לפיכך דברי הנהגות צריכים לי עיון גדול. ונראים להלכה דברי משפטי שלום, דדוקא אם עשה תנאי שישלם מזומן ולא ישלם, אז בטל מקח כשלא משלם.

העולה מזה: לפי נתיבות המשפט, מי שלא שילם בטל המקח אפילו לא נפיק ועייל אזוזי, דאדעתא דהכי לא מכר, והרי זה כתנאי במכר, ומכל מקום אם זקף עליו במלוה את הדמים, אפילו לא שילם כלל, המקח לא בטל. אבל במשפטי שלום חולק על הנהגות, וכתב, דדוקא באופן שעשה המוכר תנאי לקבל מזומן, אז בטל המקח אם לא ישלם מזומן.

נידון דידן

לאחר שנתבאר שהלכה כהרא"ש, אם כן בנידון דידן הרי מוכר טבעות זהב כדי לקבל כסף לאחר זמן, ובודאי לפי רבינו חננאל אינו בגדר עייל ונפיק אזוזי, כיון שלא תבע את הכסף מיד, ואפילו לפי הרא"ש נראה לכל דיין שלא תלה את המכר בתשלום, אלא הוא מכירה רגילה של כל בעל עסק שמוכר כדי לקבל כסף, ולא בדעתו לבטל את המקח. ונראה שכל עסק שמוכר, אין זה עייל ונפיק אזוזי, דדוקא אם מוכר חפץ מסויים או בעל עסק שנקלע למצוקה, אז מוכר לפעמים רק כדי לקבל כסף ואינו גומר בדעתו שיהיה חלות מקח אלא אם יקבל את הכסף. ועוד נראה לתוספת סברא, שכיון שמחיר הזהב אינו יציב, הרי שמכר כדי לקבל מעות, ותובע מעות, ולא בטל המקח.

ואם תאמר הא לפי נתיבות המשפט, כיון שלא שילם בטל מקח. יש לומר, דכיון שדברי הנהגות תליא באשלי רברבי, ויש חולקים עליו. ויש להוסיף עוד, דכל צורך מוציא חשבונות על המקח, אם כן הוי זקף עליה בזוזי. ויש להוסיף עוד, דהנה כתב המחבר באבן העזר (כח, א) וז"ל "המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס, אם נתיאשו הבעלים, ונודע שקנה אותו דבר ביאוש, הרי זו מקודשת. ואם לאו, אינה מקודשת" ע"כ, וכאן בודאי הצורך התיאש מהטבעות שמכר, שהרי כבר מכרן לאחרים ואינו בידו למוצאן, אם כן הוי יאוש ושינוי רשות דקוננה.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

הרא"ש נראה, שלפי ראות עיני הדיין לא הוי עייל ונפיק אזוזי. ואע"פ שלפי הנתיות אם לא שילם, אפילו בלא עייל ונפיק אזוזי בטל המקח, מכל מקום הרבה חולקים עליו, ועוד שהצורף הוציא חשבונית, והרי זה זקפן עליו במלוה דלא בטל מקח. ועוד, שהצורף בודאי התיאש מהטבעות, כיון שנמכרו לאחרים, והמקדש בגזל לאחר יאוש ושינוי רשות מקודשת.

ה. לפי נתיבות המשפט, מי שלא שילם בטל המקח אפילו לא נפיק ועייל אזוזי, דאדעתא דהכי לא מכר, והרי זה כתנאי במכר, ומכל מקום אם זקף עליו במלוה את הדמים, אפילו לא שילם כלל, המקח לא בטל. אבל במשפטי שלום חולק על הנתיות, וכתב, דדוקא באופן שעשה המוכר תנאי לקבל מזומן, אז בטל המקח אם לא ישלם מזומן.

ו. בנידון דידן שמוכר טבעות קידושין היה חייב הרבה כסף, והצורף היה עייל ונפיק אזוזי, מכל מקום הקידושין קידושין, כיון שלפי רבינו חננאל לא הוי עייל ונפיק אזוזי להבטל המקח, ואף לפי

